

НЕНАДЕЖДНОСТ НА ПРОУЧВАНИТЕ ЛИЦА ПО ЗАКОНА ЗА ЗАЩИТА НА КЛАСИФИЦИРАНАТА ИНФОРМАЦИЯ ПРИ ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ДЕЙНОСТ, НАСОЧЕНА СРЕЩУ ОБЩЕСТВЕНИЯ РЕД

Станимира Чюбатарова - Николова
chubatarova@yahoo.de

*Висше транспортно училище “Тодор Каблешков”,
ул. “Гео Милев” 158, 1574 София,
БЪЛГАРИЯ*

Ключови думи: *класифицирана информация, надеждност, обществен ред.*

Резюме: *Изложението разглежда надеждността на проучваните лица от гледна точка на сигурността по чл.41, т.4 от Закона за защита на класифицираната информация, когато липсват данни относно осъществяване на дейност, насочена срещу обществения ред.*

В съвременното общество защитата на класифицираната информация е от съществено значение за националната сигурност. Законът за защита на класифицираната информация (ЗЗКИ)¹ е основният нормативен акт, който регламентира този процес в България. Една от ключовите мерки, предвидени в закона, е проучването на лицата, които имат достъп до класифицирана информация. Въпреки това, в практиката често се наблюдава ненадеждност на тези лица, особено когато става дума за дейности, насочени срещу обществения ред.

Проучваните лица по ЗЗКИ са служители, които поради естеството на своята работа имат достъп до класифицирана информация. Те преминават през детайлно проучване, което включва проверка на личната и професионалната им история, финансовото им състояние, контактите и други аспекти от техния живот. Целта на тези проучвания е да се гарантира, че лицата са надеждни и няма вероятност да злоупотребят с достъпа си до секретната информация.

Въпреки усилията за осигуряване на надеждност, има множество фактори, които могат да доведат до ненадеждност на проучваните лица. Един от основните проблеми е недостатъчните ресурси и капацитет на институциите, които извършват проучванията. Ограниченият брой на специалистите и времевият натиск често водят до пропуски в проверките и анализите.

Ненадеждността на проучваните лица може да има сериозни последици за обществения ред. Лица с достъп до класифицирана информация, които са ненадеждни, могат да извършват дейности, които застрашават националната сигурност. Това

¹ Закон за защита на класифицираната информация, обн. ДВ, бр.45 от 30.04.2002 г., посл. изм. бр. 84 от 6.10.2023 г.

включва изтичане на чувствителна информация. Освен това, ненадеждните лица могат да участват в корупционни дейности, които подкопават доверието в институциите и правовия ред. Те могат да използват своя достъп до информация за лични облаги или за подпомагане на незаконни дейности, като трафик на хора, наркотици или оръжие.

За да се намали ненадеждността на проучваните лица, е необходимо да се предприемат конкретни мерки. На първо място, трябва да се увеличи капацитетът на институциите, които извършват проучванията.

Освен това, е важно да се укрепи антикорупционната политика и да се предприемат строги мерки срещу корупционни практики в процеса на проучванията.

Разпоредбата на чл. 40, ал. 1 ЗЗКИ предвижда, че разрешение за достъп до класифицирана информация, "се издава на проучвано лице, което е пълнолетен български гражданин със завършено средно образование и не е осъждано за умишлено престъпление от общ характер, независимо от реабилитацията и не страда от психически заболявания. Физическото лице трябва да е надеждно от гледна точка на сигурността и надеждно за опазване на тайната"

Не се извършва проучване, съгласно чл. 39 от закона на „президента на Република България; председателя на Народното събрание; народните представители, министър-председателя; съдиите, прокурорите; министрите; главния секретар на Министерския съвет; членовете на Висшия съдебен съвет; членовете на Комисията за противодействие на корупцията.“

Надеждно гледна точка на сигурността е лице, за което „няма данни в службите за сигурност за осъществяване на дейност срещу интересите на държавата или срещу интереси, които държавата се е задължила да защитава по силата на международни договори; за участие или съучастие в шпионска, терористична, саботажна или диверсионна дейност; за осъществяване на друга дейност против националната сигурност, териториалната цялост или суверенитета на страната или целяща насилствена промяна на конституционно установения ред и за осъществяване на дейност, насочена срещу обществения ред.“²

Надеждност от гледна точка на опазване на тайната е лице, „което не укрива и дава вярна информация за целите на проучването; за което няма данни, които да водят до неговото изнудване; което няма несъответствие между стандарта на живот и неговите доходи; което няма психично заболяване или други нарушения на психичната дейност, които биха повлияли отрицателно върху неговата способност да работи с класифицирана информация.“³

Член 59, ал. 1, б. „а“ гласи, че „разрешение за достъп до класифицирана информация трябва да се отнеме, когато в хода на проверка за сигурност е установено, че въпросното лице не отговаря на едно от изискванията по чл. 40, ал. 1.“

Отнемането на разрешение за достъп до класифицирана информация не се мотивира, а за законосъобразното му издаване е нужно единствено да се посочи правното основание.⁴ Отнемането на правото на достъп до класифицирана информация може да бъде оспорено пред Държавната комисия по сигурността на информацията и пред съда.⁵ През 2016 г., след няколко осъдителни решения на Европейския съд по правата на човека⁶, българският законодател въведе възможност и за съдебно обжалване на решенията на Държавната комисия по сигурността на информацията, с които се потвърждават актовете на проучващите органи за отнемане на достъп до

² Чл.41 ЗЗКИ

³ Чл.42 ЗЗКИ

⁴ чл. 59, ал. 3 ЗЗКИ

⁵ Член 68 ЗЗКИ

⁶ Решение на ЕСПЧ от 17 декември 2013 г. по жалба № 20688/04 г. Делото „Николова и Вандова срещу България“, Решение на ЕСПЧ от 6 декември 2018 г. по жалба № 62377/16 Делото „Делин срещу България“

класифицирана информация и отказите за предоставяне на достъп до класифицирана информация. С изменението в ЗЗКИ, обн. в ДВ, бр.71/2016 г., се въведе съдебен контрол върху решенията на ДКСИ относно отказа за предоставяне на разрешение за достъп до класифицирана информация или при отнемане на такова разрешение. „Класифицирането на съдебно решение от АССГ и ВАС по делата по ЗЗКИ, които са допуснати до разглеждане в Европейският съд по правата на човека в Страсбург би могло да се третира като нарушаване на Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи“.⁷

С Тълкувателно решение № 1 от 17.01.2023 г. по тълкувателно дело № 7 от 2021г. на Върховния административен съд, Общо събрание на съдиите от I и II колегии на ВАС беше постановено, че: „Административното производство пред Държавната комисия по сигурността на информацията по обжалване на индивидуални административни актове за отказ, прекратяване или отнемане на издадено разрешение за достъп до класифицирана информация се развива по реда на чл. 62 - 67 от Закона за защита на класифицираната информация, който не изключва приложението на общите разпоредби на чл. 34 - чл. 36 и чл. 45 - чл. 46 от Глава пета, Раздел I АПК, относими към правото на участие на адресата на акта и събирането на доказателства в административната фаза на административното производство пред ДКСИ, при спазване принципа „необходимост да се знае“.⁸ Така противоречивата съдебна практика по прилагането на ЗЗКИ вече е преодоляна, предвид постановеното тълкувателно решение.

Съгласно чл.125, ал. 1 от Конституцията на Република България Върховният административен съд осъществява върховен съдебен надзор за точното и еднакво прилагане на законите в административното правораздаване и тук влиза и тълкувателната дейност. С Решение № 2 от 10.02.2005 г. на КС по конст. дело № 9/2004 г. е дадено задължително тълкуване на чл. 124 от Конституцията на Република България по въпроса: какъв е обхватът на върховния съдебен надзор, упражняван от Върховния касационен съд (а следователно и на ВАС – бел. моя), за точното и еднакво прилагане на законите от всички съдилища и свързан ли е с контролно инстанционната компетентност на съда или обхваща всички възможни категории дела. С оглед на мястото, което заемат в йерархията на съдилищата, само на Върховния касационен съд и на Върховния административен съд в съответната материя е възложено правомощието за върховен надзор. Тази изключителност на правомощието и изпълняваните чрез него основни конституционни принципи е основание да се приеме, че за Върховния административен съд съществува конституционно задължение за осъществяване на върховния съдебен надзор.

Съгласно чл. 41, т. 4 „Надеждност на лицето от гледна точка на сигурността е налице, когато липсват данни относно: осъществяване на дейност, насочена срещу обществения ред“.

В Тълкувателно Решение от 06.03.2008 г. по тълкувателно дело № 1/2008 г. Върховният административен съд се произнесе по въпроса: ”Кои административни нарушения са нарушения на обществения ред по смисъла на чл. 12, ал. 1, т. 6 от Закона за контрол над взривните вещества, огнестрелните оръжия и боеприпасите⁹ (ЗКВВООБ) (отм.)¹⁰?” Този въпрос, който макар и пряко да не касае надеждността на

⁷ Маркова, Ц. Електронно правосъдие като елемент от социалната и икономическата сигурност. – В: Светът в новата глобалната криза: материали от международна научна конференция, 19.11.2021 г., ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Велико Търново: ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, 2022, т. 2, с. 254. ISSN 2738-8689

⁸ Тълкувателно решение № 1 от 17.01.2023 г. по тълкувателно дело № 7 от 2021г. на Върховния административен съд

⁹ Закон за контрол над взривните вещества, огнестрелните оръжия и боеприпасите, обн. ДВ, бр. 133 от 11.11.1998 г., отм., бр. 73 от 17.09.2010 г.

¹⁰ ДВ, бр. 73 от 17.09.2010 г.

проучваните лица по Закона за защита на класифицираната информация, е приложим и в хипотезата на чл.41, т.4 ЗЗКИ.

Върховният административен съд е установил, че „при решаване на спорове във връзка с отказ да се издаде, респективно с издаване на заповед за отнемане на разрешение за придобиване, съхраняване, носене и употреба на взривни вещества, огнестрелни оръжия и боеприпаси, на основание чл. 16, ал. 1, т. 1 във вр. чл. 12, ал. 1, т. 6 ЗКВООБ (отм.) на лица, които през последните три години три или повече пъти са нарушавали обществения ред, за което са им налагани административни наказания. В законодателството не е дадена легална дефиниция на „обществен ред.“¹¹

Определение за обществен ред се съдържа в решение № 7/1996 г. по к.д. № 1/1996 г. на Конституционния съд, според което това е ”установеният с нормативните актове ред, който осигурява нормално спокойствие и възможност да се упражняват съответните граждански права“.¹²

В съдебната практика понятието най-често е тълкувано във връзка с престъплението хулиганство. С Постановление на Пленума на Върховния съд № 2/1974 г. е прието, че под обществен ред следва да се разбират отношенията, основани на установилите се морални норми и определящи поведението на хората в процеса на обществения живот. Същевременно в чл. 6 от Закона за административните нарушения и наказания е предвидено, че административно нарушение е това деяние (действие или бездействие), което нарушава установения ред на държавното управление, извършено е виновно и е обявено за наказуемо с административно наказание, налагано по административен ред.

Следователно, понятията „обществен ред“ и „ред на държавно управление“ показва, че те не са равностойни. Нарушение на обществения ред по смисъла на чл. 12, ал. 1, т. 6 ЗКВООБ (отм.) е налице, когато се засягат обществените отношения, свързани с реда и спокойствието, със сигурността на гражданите, и сочи на обществена опасност на личността на извършителя, която от своя страна поставя под съмнение възможността да упражнява дейност, подчинена на режима на специалния закон.

От гореизложеното и в контекста на проучването на лицата за достъп до класифицирана информация, основание за отказ за издаване или за отнемане на разрешение за достъп до класифицирана информация ще бъдат тези нарушения на обществения ред, извършени от лицето, за което се извършва проучване по персонална сигурност, респ. на което се отнема издаденото разрешение или се отказва издаване на разрешение, с които се засягат обществените отношения, свързани с реда и спокойствието, със сигурността на гражданите и сочат на ненадеждност на лицето по Закона за защита на класифицираната информация.

Когато в акта се посочват констатации за поведение, несъвместимо с изискванията на ЗЗКИ по отношение надеждността за работа с класифицирана информация, следва да бъде посочено в какво фактическо и правно действие се изразява поведението на жалбоподателя, в хипотезата на коя конкретна правна норма от ЗЗКИ, уреждаща материална предпоставка, се квалифицира това поведение и въз основа на какви доказателства се прави извода.¹³

Общественият ред представлява система от правила и норми, които регулират поведението на индивидите в едно общество. Тези правила са от съществено значение за поддържането на хармонията, безопасността и благосъстоянието на гражданите. Без обществен ред, обществото би се сблъскало с хаос и нестабилност, което би затруднило функционирането на основните социални и икономически структури.

¹¹ Решение от 06.03.2008 г. на Върховния административен съд по тълкувателно дело № 1/2008г.

¹² Решение № 7/1996 г. по к.д. № 1/1996 г. на Конституционния съд

¹³ Решение № 53/07.06.2023 г., по адм.д. № С-60/2021 г., на Върховния административен съд

Историята показва, че обществените норми и правила са се развивали с времето, за да отговорят на променящите се нужди на обществото. В древността, общественият ред е бил наложен предимно чрез традиции и обичаи, които са били предавани от поколение на поколение. С възникването на държавите и правовите системи, законите започват да играят ключова роля в поддържането на обществения ред.

Не само държавните институции имат роля в поддържането на обществения ред. Гражданите също играят ключова роля, като спазват законите и нормите на поведение, както и като участват активно в обществения живот. Общественият ред е основата, върху която се изгражда съвременното общество. Той осигурява стабилност и сигурност, които са необходими за развитието на икономиката, културата и социалните отношения. В условията на глобални предизвикателства, поддържането на обществения ред изисква съвместни усилия както от страна на държавните институции, така и от гражданите. Само чрез взаимно доверие и сътрудничество можем да изградим едно стабилно и справедливо общество, в което всеки индивид може да се чувства сигурен и защитен.

Изводи: Защитата на класифицираната информация е от съществено значение за националната сигурност и общественото благо. Ненадеждността на проучваните лица по ЗЗКИ представлява сериозен риск за обществения ред. За да се справим с този проблем, е необходимо да се подобри процесът на проучванията и да се предприемат строги мерки срещу корупционните практики. Само по този начин можем да гарантираме, че лицата с достъп до класифицирана информация са надеждни и ще използват този достъп за защита на обществените интереси.

ЛИТЕРАТУРА:

- [1] Закон за защита на класифицираната информация, обн. ДВ, бр.45 от 30.04.2002 г., посл. изм. бр. 84 от 6.10.2023 г.
- [2] Решение на ЕСПЧ от 17 декември 2013 г. по жалба № 20688/04 г. Делото “Николова и Вандова срещу България“, Решение на ЕСПЧ от 6 декември 2018 г. по жалба № 62377/16 Делото „Делин срещу България“
- [3] Маркова, Ц. Електронно правосъдие като елемент от социалната и икономическата сигурност. – В: Светът в новата глобалната криза: материали от международна научна конференция, 19.11.2021 г., ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Велико Търново: ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, 2022, т. 2, с. 254. ISSN 2738-8689
- [4] Тълкувателно решение № 1 от 17.01.2023 г. по тълкувателно дело № 7 от 2021г. на Върховния административен съд
- [5] Закон за контрол над взривните вещества, огнестрелните оръжия и боеприпасите, обн. ДВ, бр. 133 от 11.11.1998 г., отм., бр. 73 от 17.09.2010 г., ДВ, бр. 73 от 17.09.2010 г.
- [6] Решение от 06.03.2008 г. на Върховния административен съд по тълкувателно дело № 1/ 2008г.
- [7] Решение № 7/1996 г. по к.д. № 1/1996 г. на Конституционния съд
- [8] Решение № 53/07.06.2023 г., по адм.д. № С-60/2021 г., на Върховния административен съд

**UNRELIABILITY OF PERSONS RESEARCHED UNDER THE
CLASSIFIED INFORMATION PROTECTION ACT WHEN CARRYING
OUT ACTIVITIES DIRECTED AGAINST PUBLIC ORDER**

Stanimira Chubatarova - Nikolova

chubatarova@yahoo.de

***Todor Kableshkov University of Transport
158 Geo Milev Str., Sofia,
THE REPUBLIC OF BULGARIA***

Key words: *classified information, reliability, public order.*

Abstract: *The presentation examines the reliability of the investigated persons from the point of view of security under Article 41, item 4 of the Law on the Protection of Classified Information, when there is no data regarding the implementation of an activity directed against public order.*